

DOI: 10.5613/rzs.47.3.5

Roman Kuhar, David Paternotte  
(eds)

### Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing against Equality

London: Rowman & Littlefield International, 2017, 302 str.

Od prvog desetljeća 21. stoljeća pojam »rodne ideologije« postaje sve raširenijim. Konzervativni društveni pokreti usmjereni na kritiku »nezaustavljive sekularne modernizacije«, religijske zajednice te nacionalističke i populističke političke stranke, pronašli su u konceptu roda zajedničkoga neprijatelja. Od relativne opskurnosti tog pojma, koji je izmišljen kao protustrategijski alat u borbi Katoličke crkve protiv zaključaka konferencija Ujedinjenih naroda u Kairu i Pekingu s početka devedesetih godina 20. stoljeća – a proširen u papinskim enciklikama i drugim vatikanskim dokumentima, do gotovo sveprisutne raširenosti u, poglavito konzervativnim dijelovima društvenih mreža, medija i znanstvenih krugova, prošlo je razmjerno malo vremena (15 – 20 godina). S obzirom na to, treba razumjeti specifičnosti tog širenja i analizirati postoji li (i kakva je) transnacionalna priroda aktivnosti konzervativnih aktera, skupina, pokreta i institucija. Knjiga koja je predmet ovog prikaza upravo bi u tome mogla pomoći.

Urednici knjige, Roman Kuhar i David Paternotte, sa svojim suradnicima, kroz četrnaest poglavlja pokušavaju pokazati sličnosti i razlike među partikularnim, nacionalnim slučajevima odnosa društava, poglavito konzervativnih političkih, vjerskih i drugih društvenih aktera, prema konceptu roda, rodne ravnopravnosti, rodnih stereotipa i »rodne ideologije«. Pritom svoje argumente izvlače iz dvanaest studija slučaja, čiji su autori i autorice nacionalni eksperti za pitanje antirodnog aktivizma u svojim državama. Kuhar i Paternotte, u uvodnom poglavlju (str. 1–22), daju pregled dosadašnjih saznanja o konceptu »rodne ideologije«, pojašnjavajući ga kroz diskurzivni i strategijski okvir te okvir nacionalnih specifičnosti svakoga promatranog slučaja. Isti autori, na samom kraju knjige (str. 253–276), daju komparativan pregled društvenih pokreta usmjerenih na antirodni diskurs i aktivnosti, insistirajući na tome da je svaki predstavljeni slučaj specifičan, ali da se iz svakog od njih može izvući dovoljno sličnosti da se ukaže na neke zajedničke transnacionalne trendove.

Nakon uvodnog poglavlja slijedi dvanaest nacionalnih studija. U svakoj se otkrivaju sličnosti u aktivnostima i porukama aktera i organizacija usmjerenih na širenje antirodne kampanje, ali se i upozorava na nacionalne idiosinkrazije koje utječu na njihovu snagu, uspjeh i relevantnost u nacionalnom okruženju. U drugom poglavlju, u kojem je pred-

stavljen austrijski slučaj, jasno se pokazuje specifični narativ koji u antirodnoj kampanji vidi obranu dosega (prirodnih) znanosti koje ugrožava nova ideologija roda, a u napadima na kritičare te ideologije vide autoritarne tendencije prosekularnih aktera od kojih treba obraniti teško izbornu demokraciju. U trećem poglavlju, koje opisuje slab uspjeh kampanje u Belgiji, ističu se sekularni temelji države, kao i raslojenost u stavovima belgijske Katoličke crkve, posebno s obzirom na pitanja ljudskih prava marginaliziranih društvenih grupa. Četvrto poglavlje, u kojem autori Amir Hodžić i Aleksandar Štulhofer analiziraju stanje u Hrvatskoj, jasno pokazuje postojanje čvrste, ali razmjerno malobrojne mreže organizacija koje sinkroniziraju svoje djelovanje, prikazujući pokret širim nego što on zbilja jest (budući da gotovo sve te udruge i pokreti za članove i članice imaju iste pojedince). U petom i šestom poglavlju mogu se vidjeti sličnosti i razlike u uspjehu antirodne kampanje u Francuskoj i Njemačkoj, dvjema ključnim državama europskoga integracijskog projekta, gdje je koncept roda također česta meta čitavog niza konzervativnih aktera i organizacija. Slučajevi Mađarske (sedmo poglavlje), Poljske (deseto poglavlje) i Rusije (jedanaesto poglavlje) ukazuju na novog aktera u kritici tog koncepta – samu državu. Umjesto društvenih pokreta, kao u ostalim slučajevima, ta su tri primjera važna jer pokazuju kako se institucije i akteri službene države mogu koristiti antirodnim narativom, najčešće kao oružjem u

borbi protiv samoistaknutoga vanjskog neprijatelja koji želi rastočiti nacionalno biće, a koje, stoga, treba braniti svim sredstvima, pa i po cijenu slabljenja liberalne demokracije. Osmo, deveto i trinaesto poglavlje – o prilikama u Irskoj, Italiji i Španjolskoj – pokazuju na koji se način modernizirana društva s dugotrajnom dominacijom Katoličke crkve nose s konfliktom modernizacijskih tendencija i pokušaja očuvanja *statusa quo* te kako su slični slučajevi završili s ponešto različitim krajnjim rješenjima. Za kraj, osim hrvatskog slučaja, za hrvatsku bi čitalačku publiku dodatno zanimljiv mogao biti slučaj Slovenije (dvanaesto poglavlje), jer se mogu uspoređivati različite aktivnosti i djelovanja aktera, kao i narativi kojima su se oni koristili te što su u konačnici postigli, a uzevši u obzir slične historijske okolnosti tih dviju država.

Urednička knjiga koja mora pomiriti ne samo potencijalne različite poglede na ista pitanja samih urednika, nego i koja mora ujednačiti i objediniti doprinose desetak suradnika – stručnjaka za vlastite nacionalne okvire – nužno mora patiti od cijelog niza problema. Tim više što je i fenomen koji se u knjizi proučava, prema mnogima, više produkt specifičnih nacionalnih, a ne zajedničkih transnacionalnih, okolnosti. No, ova se knjiga tomu uspješno othvala. Ako se mora istaknuti ikakva kritika, onda ju vidim u nedovoljnom isticanju onoga što se u popularnoj znanosti naziva obrnutom psihologijom. Naime, jedna od najjednostavnijih kritika koja se može uputiti kritičarima koncepta roda jest ta

da cijeli niz kritika koje upućuju podržavateljima modernizacijskih tendencija u društvu, izvorno čine upravo oni sami. Mnoštvo onoga što pripisuju svojim protivnicima može se pronaći upravo u aktivnostima tih konzervativnih aktera. Uzmimo za primjer samo hrvatski slučaj. Iz Hrvatske biskupske konferencije dolaze tvrdnje da se pravni i obrazovni sustav koriste kako bi se indoktriniralo djecu te kako bi se u društvu raširila razorna »rodna ideologija« i sekularizam. I više je nego očito, ipak, da upravo konzervativne snage, na čelu s Katoličkom crkvom, rabe te iste sustave kako bi očuvale *status quo*, odnosno vlastiti položaj. Unatoč tomu, malo je rečeno o tom svojevrsnom shizofrenom raskoraku između zbilje i ponuđenoga alternativnog narativa.

Tekstovi predstavljeni u ovoj knjizi, od uvodnog i zaključnog teksta uredničkog dvojca, preko tekstova koji opisuju nacionalne studije, upućuju na nekoliko iznimno važnih aspekata koji suvremene aktivnosti aktera i organizacija usmjerenih na kritiku koncepta roda i širenje ideje o postojanju tzv. rodne ideologije razlikuju od onih prijašnjih, čineći ih učinkovitijima i samim tim uspješnijima u dobivanje potpore u javnosti. Među njima posebno treba istaknuti povezivanje kritike roda s idejom obrane nacionalnih interesa, kao i interesa »običnoga (dobrog, normalnog, zdravim razumom vođenog) naroda« nasuprot »pokvarenim nacionalnim elitama«, koje su »prodale svoju lojalnost Bruxellesu ili Sorosu«. Populizam, (ultra)nacionalizam i antiglobalizam stu-

povi su potpornji antirodnog djelovanja političkih, vjerskih i ekonomski aktera u cijelom nizu država. Usto, djelomičan uspjeh antirodnih kampanja temelji se i na uspješnom korištenju pravnih i ustavnih mehanizama koji u demokratskim sustavima stoje na raspolaganju političkim akterima i grupacijama. Od građanskih inicijativa, peticija, referenduma i ustavnih tužbi, preko lobiranja tvrtki i političkih stranaka, prijatni sudskim tužbama kritičkim medijima, do aktiviranja i kandidiranja na lokalnim, nacionalnim, europskim izborima (ali i izborima za školske odbore, primjerice), društveni akteri usmjereni na borbu protiv afirmacije rodno uvjetovanih politika i aktivnosti utemeljenih na, po njima, nedopustivoj sekularizacijskoj agendi, prepoznali su institucionalno dostupna sredstva za promicanje svojih interesa. I u konačnici, iako ne i najmanje važno, osobito je zanimljiv fokus na idealiziranu projekciju moderne, urbane, sretne i uspješne obitelji kao motivacijskog alata za jačanje vlastite pozicije u sve obrazovanim i sve urbaniziranim društvima. Kao što je cijeli niz autora u ovoj knjizi istaknuo, potrebno je provesti dodatna istraživanja (i to vrlo brzo) kako bi se razumjelo zašto u cijelom nizu slučajeva antirodna retorika pronalazi plodno tlo među obrazovanim, urbanim mladim ljudima – upravo u onoj skupini od koje bi se to, prema dosadašnjim spoznajama, najmanje očekivalo.

Knjiga *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing against Equality* iznimno je vrijedno i, u vremenima alternativnih činjenica i lažnih vijesti,

potrebno štivo. Ona na jasan, pregledan i široj zainteresiranoj javnosti dostupan način pruža dubinske uvide u problematiku antirodnog djelovanja. Usto, nudeći na jednom mjestu pregled dvanaest nacionalnih slučajeva, pokazuje, kako znanstvenicima tako i političkim aktivistima na terenu, da neke pojave, aktivnosti i diskursi, iako su naočigled specifično nacionalne, u biti imaju zajedničke temelje, slične aktere i da prate

gotovo identičnu putanju od opskurnosti do ulaska u medijski i općedruštveni *mainstream*. Zbog toga ovo uredničko djelo Kuhara i Paternottea trebaju čitati svi zainteresirani za pitanja roda, društvenih pokreta, jačanja populizma i nacionalizma te odnosa religijskih zajednica i države u 21. stoljeću u Europi.

**Dario Čepo**

*Katedra za sociologiju, Pravni fakultet  
Sveučilišta u Zagrebu*